

WIADOMOŚCI Z KRAJU I ZE ŚWIATA

OCHRONA ROŚLIN

Nowe stanowiska śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum* w województwie opolskim

Śnieżycza wiosenna *Leucoium vernum* L. to bylina z rodziny amaryllidacei, którą rzadko można spotkać w cienistych, górskich i podgórskich lasach liściastych, w nadpotokowych zaroślach oraz na podmokłych łąkach. Oberdorfer (1994) zalicza ją do gatunków charakterystycznych dla rzędu *Fagetalia*. Śnieżycza wiosenna jest gatunkiem górskim (Zając 1996), reprezentującym podelement środkowoeuropejski i typ zasięgowy alpijsko-środkowoeuropejski (Meusel i in. 1965). W Polsce rośnie w Sudetach i Karpatach Wschodnich, a także w południowej części nizu, rzadko natomiast występuje na Śląsku, w zachodniej części Opolszczyzny, na południu Wielkopolski i na Rostoczu. Przez Polskę przebiega północna granica zasięgu tego gatunku (Szafer i in. 1988).

Śnieżycza wiosenna, ze względu na rzadkość występowania, objęta została w naszym kraju ochroną ścisłą na mocy rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 06.04.1995 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. Nr 41 z dnia 18.04.1995 r., poz. 214). Umieszczono ją również na „Czerwonej liście roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce” (Zarzycki, Szelaąg 1992) z kategorią V oraz na „Czerwonej liście roślin naczyniowych Górnego Śląska” (Parusel i in. red. 1996) z kategorią E.

Na terenie Śląska Opolskiego zarejestrowano dotychczas 17 stanowisk tego taksonu. Większość z nich (10) podana została przez badaczy niemieckich w XIX i na początku XX w. z następujących okolic: Broniszowice (Fiek 1881, Schube 1903), Brzezina Polska (Schube 1906), Głębinów (Fiek 1881, Schube 1903), Kirchwiese koło Głucholaz (Schube 1906), Korfantów (Fiek 1874 – mat. ziel. Uniw. Wrocław.), Lasowice (Fiek 1881, Schube 1903, Drescher 1913 – mater. ziel. Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu), Nysa (Wimmer 1857, Winkler 1867 – mater. ziel. Uniw. Wrocław.), Oberwald koło Otmuchowa (Fiek 1881, Schube 1903), Se-

danwiesie koło Głuchołaz (Schube 1903, 1906), Ulanowice (Fiek 1881, Schube 1903).

Po 1945 r. odnotowano występowanie śnieżycy wiosennej na 9 stanowiskach. Dwa z nich to potwierdzenia danych historycznych: Nysa (Gancarz 1992, Makar 1993 – mater. ziel. Uniw. Śląskiego), Ulanowice (Kącki, Dajdok 1998), natomiast 7 kolejnych stwierdzeń to nowe odkrycia, przypadające na lata 1978–1999: Głogówek–Winiary (Szotkowski 1978); Zofjówka, Goświnowice, Kwiatków (Kącki, Dajdok 1998); między Markowicami a Przełękiem, na wschód od Łączek, na północ od Łączek (Nowak S., Nowak A. 2000). Spośród tych stanowisk jedynie 4 (Ulanowice, Zofjówka, między Markowicami a Przełękiem, na wschód od Łączek) można z całą pewnością uznać za naturalne.

Podczas badań terenowych, prowadzonych w południowej i zachodniej części województwa opolskiego w sezonie wegetacyjnym 2000 r., odnaleziono 2 nowe, nieznane dotąd stanowiska, położone koło miejscowości Nadziejów i Grądy. Pierwsze z nich leży na Przedgórzu Paczkowskim wchodzącym w skład Przedgórza Sudeckiego, drugie na granicy Wzgórz Niemczańsko-Strzeelińskich (Przedgórze Sudeckie) i Równiny Grodkowskiej (Nizina Śląska) (Kondracki 2000).

Na stanowisku koło Nadziejowa położonym w kompleksie leśnym, ok. 1 km na zachód od tej miejscowości (kwadrat ATPOL – CF 2096), rośnie kilkanaście kęp śnieżycy w runie zubożonego tu lasu, należącego do zespołu *Ficario-Ulmetum campestris*. W zbiorowisku tym drzewostan budują: jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*, klon jawor *Acer pseudoplatanus* i buk zwyczajny *Fagus sylvatica*, a domieszkę stanowi olsza czarna *Alnus glutinosa*. Słabo wykształconą warstwę krzewów tworzą lipa drobnolistna *Tilia cordata* i jesion wyniosły. W runie obok śnieżycy rosną: zawilec gajowy *Anemone nemorosa*, ziarnopłon wiosenny *Ficaria verna*, miodunka ćma *Pulmonaria obscura*, gwiazdnica wielkokwiatowa *Stellaria holostea*, kopytnik pospolity *Asarum europaeum*, gajowiec żółty *Galeobdolon luteum*, pierwiosnek wyniosły *Primula elatior*, podagrycznik pospolity *Aegopodium podagraria*, złocień żółty *Gagea lutea*, czworolist pospolity *Paris quadrifolia*, kokoryczka wielokwiatowa *Polygonatum multiflorum*, klon jawor oraz śledziennica skrętolistna *Chrysosplenium alternifolium*.

Drugie stanowisko śnieżycy wiosennej znajduje się w niewielkim kompleksie leśnym na południe od miejscowości Grądy (kwadrat ATPOL – CF 1062). Rośnie tam kilkadziesiąt kęp we fragmentarycznie wykształconym płacie zespołu *Ficario-Ulmetum campestris*. Drzewostan składa się tu głównie z jesionu wyniosłego, dębu szypułkowego *Quercus robur*, wiąz szypułkowego *Ulmus laevis* i lipy drobnolistnej. W dobrze rozwiniętej warstwie krzewów przeważają leszczyna pospolita *Corylus avellana* i bez czarny *Sambucus nigra*, a sporadycznie występują czereemcha zwyczajna *Padus avium* oraz porzeczka agrest *Ribes uva-crispa*. Runo tworzą, obok śnieżycy, podagrycznik pospolity, kokorycz pusta *Corydalis cava*, kokorycz-

ka wielokwiatowa, śnieżyczka przebiśnieg *Galanthus nivalis*, zawilec żółty *Anemone ranunculoides*, zawilec gajowy, pierwiosnek wyniosły, kopytnik pospolity, ziarnopłon wiosenny, miódunka ćma, karbieniec pospolity *Lycopus europaeus*, jaskier kosmaty *Ranunculus lanuginosus*, czartawa pospolita *Circaea lutetiana*, czworolist pospolity, a także wilczomlecz słodki *Euphorbia dulcis*.

Biorąc pod uwagę stosunkowo dużą liczebność śnieżycy na omawianych stanowiskach, utrudnioną dostępność, a także znaczną odległość od najbliższych osad ludzkich i ekstensywny sposób użytkowania, w chwili obecnej nowo odkryte stanowiska wydają się niezagrażone.

Sylwia Nowak, Arkadiusz Nowak

PIŚMIENNICTWO

- Fiek E. 1881. *Flora von Schlesien*. J. U. Kern's Verl., Breslau.
- Gancarz P. 1992. *Analiza flory parków i lasów komunalnych miasta Nysy*. Maszynopis, praca magisterska, Zakład System. i Fitosoc. Uniw. Wrocław, Wrocław.
- Kącki Z., Dajdok Z. 1998. *Rozmieszczenie *Leucoium vernum* w województwie opolskim*. Nat. Sil. Sup., 2. Centrum Dziedz. Przyr. Gór. Śl., Katowice: 17-21.
- Kondracki J. 2000. *Geografia regionalna Polski*. PWN, Warszawa.
- Makar M. 1993. *Flora naczyniowa wybranych kompleksów użytkowania przestrzeni na terenie Nysy*. Maszynopis, praca magisterska, Katedra Bot. System. UŚl., Katowice.
- Meusel H., Jäger E., Weinert E. 1965. *Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. I. Karten*. Veb Gustav Fischer Verl., Jena.
- Nowak S., Nowak A. 2000. *Nowe stanowiska śnieżycy wiosennej *Leucoium vernum* L. na Śląsku Opolskim*. Zesz. Przyr. OTPN 34: 13-22.
- Oberdorfer E. 1994. *Pflanzensoziologische Exkursionsflora*. Verl. Eugen Ulmer, Stuttgart, 7. Aufl.
- Parusel J. B., Wika S., Bula R. (red.) 1996. *Czerwona lista roślin naczyniowych Górnego Śląska. Raporty Opinie I*. Centrum Dziedz. Przyr. Gór. Śl., Katowice: 8-42.
- Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin. Dz. U. nr 41, poz. 214 z dnia 18 kwietnia 1995 r.
- Schube T. 1903. *Die Verbreitung der Gefäßpflanzen in Schlesien, preussischen und österreichischen Anteils*. Druck von R. Nischowsky, Breslau.
- Schube T. 1906. *Ergebnisse der Durchforschung der schlesischen Gefäßpflanzenwelt im Jahre 1905*. Jahr. - Ber. Schles. Gesell. vaterl. Cultur 83: 75-95.

Szafer W., Kulczyński S., Pawłowski B. 1988. *Rośliny polskie*. PWN, Warszawa.

Szotkowski P. 1978. *Interesujące obiekty i obszary przyrodnicze w okolicy Głogówka na Śląsku Opolskim*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 34, 6: 63-67.

Wimmer F. 1857. *Flora von Schlesien*. Verl. von F. Hirt, Breslau.

Zając M. 1996. *Mountain vascular plants in the Polish Lowlands*. *Polish Bot. Stud.* 11: 1-92.

Zarzycki K., Szelaż Z. 1992. *Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce*. W: *Lista roślin zagrożonych w Polsce* (red. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z.). *Inst. Bot. im. W. Szafera PAN*, Kraków: 87-98.

Stanowiska długosza królewskiego *Osmunda regalis* w leśnictwie Świnoujście

Długosz królewski *Osmunda regalis* L. od 1946 r. podlega w Polsce ochronie prawnej. Ostatnio został także zaliczony do zagrożonych w Polsce gatunków roślin (Zarzycki i in. red. 1992), gdyż obserwuje się ciągłe ubożenie populacji i zanikanie stanowisk tej paproci. Na stanowiskach jeszcze istniejących zauważane są niekorzystne zmiany zachodzące w obrębie populacji.

Ten typowo leśny i higrofilny gatunek występuje głównie na glebach wytworzonych z torfów niskich, rzadziej na wilgotnych piaskach z dobrze wykształconą warstwą próchniczą o stosunkowo dużej miąższości. Uważany jest za charakterystyczny dla lasów z rzędu *Alnetalia glutinosae*, zwłaszcza dla olesów i zarośli łożowych, gdzie znajduje optymalne warunki do rozwoju. Jest również składnikiem runa borów bagiennych *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, nie osiąga tu jednak swojego optimum rozwojowego (Medwecka-Kornaś i in. 1977, Baryła, Pietras 1982, Matuszkiewicz 1982). Jest wskaźnikiem gleb kwaśnych, o bardzo niskiej zawartości magnezu, fosforu i potasu (Friedrich, Kostyra 1999).

Badaniami terenowymi objęto cały obszar leśnictwa Świnoujście o powierzchni 1740 ha. Paproć tę obserwował tu M. Jasnowski w 1962 r., jednak nie podał dokładnej lokalizacji. Autorzy niniejszej notatki znaleźli dwa stanowiska długosza, położone w oddziałach leśnych 301j i 249d. Oba stanowiska różnią się warunkami siedliskowymi.

W oddziale 301j długosz rośnie w lesie mieszanym brzoźowo-sosnowo-bukowym. Domieszkę stanowi dąb szypułkowy *Quercus robur*. Zwarcie drzew wynosi 60%. Pokrycie warstwy zielnej sięga 90%. Dominującym gatunkiem jest orlica pospolita *Pteridium aquilinum*. Towarzyszą jej: pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*, szczawik zajęczy *Oralis acetosella*, sa-